

Streszczenie

Niniejszy raport doktorski przedstawia zintegrowaną analizę odporności społeczno-ekonomicznej, zarządzania rybołówstwem oraz przemian środowiskowych zachodzących w sektorze rybołówstwa południowego Morza Bałtyckiego. W oparciu o interdyscyplinarne podejście obejmujące systemy środowiskowe, społeczne i ekonomiczne, praca analizuje, w jaki sposób degradacja środowiska, zmiany w systemach zarządzania rybołówstwem oraz przemiany gospodarcze wpływają na zdolności adaptacyjne i długoterminową stabilność społeczności rybackich. Szczególną uwagę poświęcono różnicom pomiędzy rybołówstwem małoskalowym (ang. small-scale fisheries) a rybołówstwem wielkoskalowym (ang. large-scale fisheries), które w różnym stopniu doświadczają skutków wynikających ze spadku liczebności zasobów rybnych, ograniczeń kwot połowowych, zmian ekosystemowych oraz restrukturyzacji zarządzania rybołówstwem w ramach Wspólnej Polityki Rybołówstwa Unii Europejskiej (ang. Common Fisheries Policy).

Rozprawa została przygotowana w formie cyklu powiązanych tematycznie publikacji naukowych, które wspólnie analizują ekologiczne, ekonomiczne, zarządcze oraz społeczno-kulturowe aspekty odporności sektora rybołówstwa. Głównym celem rozprawy jest określenie, w jaki sposób zmiany środowiskowe, systemy zarządzania rybołówstwem oraz presje ekonomiczne wpływają na odporność społeczno-ekonomiczną i zdolności adaptacyjne społeczności rybackich południowego Morza Bałtyckiego.

Badania łączą analizę środowiskową i ocenę zasobów rybnych z empirycznymi badaniami społeczno-ekonomicznymi prowadzonymi wśród rybaków działających w obrębie podobszarów 24–26 Międzynarodowej Rady Badań Morza (ang. International Council for the Exploration of the Sea, ICES), stanowiących jednostki zarządzania rybołówstwem obejmujące polskie i niemieckie wody południowego Bałtyku. W pracy przeanalizowano czynniki środowiskowe wpływające na komercyjne zasoby rybne, zależności pomiędzy całkowitymi dopuszczalnymi połowami (ang. total allowable catches, TAC) a biomasą stada tarłowego (ang. spawning stock biomass, SSB), społeczno-ekonomiczne konsekwencje wprowadzonego w 2019 roku zakazu połowów dorsza bałtyckiego, strategie adaptacyjne różnych segmentów floty oraz znaczenie lokalnej wiedzy ekologicznej rybaków (ang. local ecological knowledge, LEK) w ocenie zasobów rybnych i procesach zarządzania.

Zastosowane podejście metodologiczne łączy metody ilościowe oraz jakościowe. Pierwszy komponent badań obejmuje systematyczny przegląd literatury oraz analizę zasobów rybnych opartą na danych ICES, kwotach połowowych TAC, statystykach połowowych oraz wskaźnikach środowiskowych. Drugi komponent opiera się na empirycznych badaniach mieszanych prowadzonych wśród społeczności rybackich z wykorzystaniem ankiet oraz częściowo ustrukturyzowanych wywiadów. Metody te umożliwiły analizę postrzegania zmian środowiskowych

przez rybaków, wyzwań związanych z zarządzaniem rybołówstwem, presji ekonomicznych oraz strategii adaptacyjnych sektora. Dodatkowo przeprowadzono analizę porównawczą pomiędzy polskimi i niemieckimi rybakami w celu zbadania zależności pomiędzy lokalną wiedzą ekologiczną a naukowymi wskaźnikami dotyczącymi stanu zasobów rybnych.

Uzyskane wyniki wskazują, że odporność sektora rybołówstwa Morza Bałtyckiego jest silnie zróżnicowana pomiędzy poszczególnymi segmentami floty oraz regionami. Degradacja środowiska, w szczególności załamanie zasobów dorsza bałtyckiego, przyspieszyła proces restrukturyzacji gospodarczej sektora, w największym stopniu wpływając na rybołówstwo małoskalowe oraz jednostki zależne od gatunków dennych, charakteryzujące się mniejszą mobilnością, ograniczonymi możliwościami dywersyfikacji oraz niższą elastycznością w zakresie dostępu do kwot połowowych. Natomiast większe jednostki połowowe ukierunkowane na bardziej stabilne zasoby wykazywały większą zdolność adaptacyjną wynikającą z większej elastyczności operacyjnej i szerszego dostępu do możliwości połowowych.

Wyniki badań pokazują również, że systemy zarządzania rybołówstwem oparte głównie na biologicznych wskaźnikach stanu zasobów nie zawsze w pełni uwzględniają społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie oraz przestrzenną heterogeniczność sektora. Czynniki takie jak wielkość jednostki połowowej, typ działalności połowowej, dostęp do kwot oraz uwarunkowania regionalne istotnie wpływają na sposób, w jaki rybacy doświadczają i reagują na zmiany ekologiczne oraz regulacyjne. Integracja lokalnej wiedzy ekologicznej rybaków z ocenami ICES oraz niezależnymi wskaźnikami naukowymi wykazała, że doświadczenia i obserwacje rybaków mogą stanowić wartościowe uzupełnienie istniejących systemów oceny zasobów rybnych oraz poprawić zrozumienie lokalnych zmian zachodzących w ekosystemach morskich. Uwzględnienie wiedzy interesariuszy może wspierać rozwój bardziej adaptacyjnych i społecznie odpowiedzialnych systemów zarządzania rybołówstwem.

Rozprawa wnosi wkład do badań nad odpornością systemów rybołówstwa poprzez integrację perspektyw środowiskowych, zarządczych i społeczno-ekonomicznych w ramach jednolitego podejścia analitycznego. Wyniki pracy poszerzają wiedzę dotyczącą sposobów, w jakie zmiany ekologiczne, reformy zarządzania rybołówstwem oraz presje ekonomiczne prowadzą do zróżnicowanych rezultatów odporności w obrębie sektora rybołówstwa.

Uzyskane wyniki mają praktyczne znaczenie dla przyszłego rozwoju zarządzania rybołówstwem. Rozprawa wskazuje, że przyszłe strategie zarządzania powinny wykraczać poza podejścia oparte wyłącznie na biologicznej ocenie zasobów i uwzględniać zróżnicowanie społeczno-ekonomiczne, uwarunkowania regionalne oraz wiedzę praktyczną rybaków. Bardziej adaptacyjne i przestrzennie dostosowane systemy zarządzania mogą przyczynić się zarówno do poprawy